13. 2. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Monarchistická stabilita – II. část

V minulém článku ,,Monarchistická stabilita – I. část“ jsme se zaobírali především základními principy stability (především stability z pohledu ústavy) monarchistických států a za ,,model“ nám posloužilo Belgické království. Podnikněme dnes exkurs do jiných zemí Evropské unie, které se také řídí principy konstitučního monarchismu – a podívejme se na opačnou stranu, kde je naopak maximum vlivu krále.

V minulém článku ,,Monarchistická stabilita – I. část“ jsme se zaobírali především základními principy stability (především stability z pohledu ústavy) monarchistických států a za ,,model“ nám posloužilo Belgické království. Podnikněme dnes exkurs do jiných zemí Evropské unie, které se také řídí principy konstitučního monarchismu – a podívejme se na opačnou stranu, kde je naopak maximum vlivu krále.

Pozoruhodné je především Dánsko, které je jako monarchie poměrně známé. Ona ,,pozoruhodnost“ pramení z faktu, že Dánsko jako jedna z velmi mála zemí váže svého panovníka k církvi, kterou označuje za státní. Ústava království Dánska z 5.6.1953 ve svém §2 hovoří o tom, že formou vlády je konstituční monarchie a královský trůn dědí muži a ženy v souladu s ustanoveními zákona o následnictví (z 27. března 1953). Tento zákon je ,,přílohou“ ústavy a praví: § 1 ,,Trůn dědí potomci krále Christiana X. a královny Alexandrine“, § 2 ,,Královou smrtí přechází trůn na jeho syna nebo dceru tak, že syn má přednost před dcerou, a pokud je zde více dětí téhož pohlaví, má starší přednost před mladším… Zemře-li některé z královských dětí, nastupují na jeho místo jeho potomci v přímé linii, a sice podle pravidel stanovených výše“, § 3 ,,Zemře-li král, který nezanechá potomka oprávněného k následnictví k trůnu, přejde trůn na jeho bratra nebo sestru tak, že bratr má přednost. Má-li král jednoho nebo více bratrů, nebo jednu či více sester, anebo pokud někteří z jeho bratrů nebo sester zemřeli, užije se pravidel ustanovení §2“. Další zajímavostí je §5 téhož zákona: ,,1) Jen děti narozené ze zákonného manželství mají následnické právo. 2) Král neuzavře manželství bez souhlasu Folketingu“ – zde nutno vysvětlit, že Folketing je legislativní shromáždění, které je tvořeno počtem ,,do 179 osob“, přičemž 2 členové jsou z ostrova Farou a 2 členové z Grónska. Popravdě, dosti poeticky mi zní ustanovení o zasedání Folketingu: ,,Nově zvolený Folketing se sejde v poledne, ve 12 hodin, 12. pracovní den po dni voleb, nesvolá-li král jeho členy dříve“.

Však zpět k Zákonu o následnictví trůnu. Výše citovaný § 5 pokračuje odstavcem 3, který je mnohem striktnější, nežli belgická úprava téže věci: ,,Uzavře-li manželství osoba s následnickým právem k trůnu bez souhlasu krále uděleného ve Státní radě, ztrácí následnické právo k trůnu pro sebe, pro děti narozené v tomto manželství a pro jejich potomky“.

Jak bylo již výše řečeno, ústava Dánska váže osobu krále na státní náboženství. Postupně se k tomu přechází §3 a 4 dánské ústavy: ,,Zákonodárná moc je svěřena králi a Folketingu (=Parlament) společně. Výkonná moc je svěřena králi. Soudní moc je svěřena soudním dvorům… Evangelicko-lutherská církev je uznávanou – státní – církví Dánska a jako taková je státem podporována“. Ústavní status monarchy upravuje ,,Kapitola II.“, kde § 6 přímo říká: ,,Král je členem evangelicko-lutherské církve“. Podobně jako v jiných monarchiích získává král statky jen dočasně – po dobu své vlády. ,,Seznam požitků poskytovaných králi státem v průběhu jeho vlády stanoví zákon. Tento zákon také stanoví, které hrady, zámky a další majetek státu bude přenechán králi k užívání. … Požitky poskytované králi státem nejsou zatížitelné jakýmikoli závazky“. Je to onen nesnadný úkol panovníka, který si musí být vědom, že je jen správcem majetku, který mu nepatří, nýbrž náleží lidu, stejně jako země, v níž má jen ,,Z Boží milosti“ propůjčenu dočasnou vládu tak, aby vedl svůj národ.

Výhody krále se rovnají jeho zodpovědnosti – od § 21 dánské ústavy se hovoří o královských prerogativách, například: ,,Král může iniciovat předložení návrhu zákona nebo jiného opatření

Folketingu… Král nařizuje vyhlášení zákonů a zajišťuje, aby byly prováděny… V případě nouze, nemůže-li se Folketing sejít, může král přijímat provizorní zákony, které neodporují Ústavě, a které budou vždy předloženy Folketingu okamžitě, jakmile se sejde, aby je přijal nebo odmítnul". Nuže – odlehčeně řečeno: Despotismus se nekoná. I tak striktní monarchie, jako je Dánsko je řízena zásadně parlamentem a král jen dává své souhlasy, které lze různě obejít či přehlasovat. Nelze též opomenout ústavně zakotvené právo referenda, které je vzhledem k občanské společnosti více než vstřícné. Lid si však svého krále váží a důvody k pokusům o jeho svržení zde evidentně nejsou.
Dánsku má nejen geograficky blízko Švédsko – resp. Švédské království. Švédsko je v mnoha směrech z pohledu srovnání ústavy České republiky a ústavy Švédského království ,,blahobytná země od pohledu". Vždyť jak by se asi tvářili naši zákonodárci, pakliže by měli přijmout (a dodržovat!) ustanovení, které má Švédskou je své ústavě pod článkem 2: ,,…Osobní, ekonomický a kulturní blahobyt jednotlivce je základním cílem konání společenství. Zvláště je společenství povinno zajišťovat právo na práci, ubytování a vzdělání a podporovat sociální péči a zabezpečení, stejně jako příznivé životní prostředí…". Jak známo, švédský ,,parlament" se nazývá Riksdag. První věta ústavy již tradičně zní: ,,Všechna veřejná moc ve Švédsku pochází z lidu" – ale článek 4 je již přesnější: ,,Riksdag je nejdůležitější reprezentant lidu. Riksdag přijímá zákony, rozhoduje o daních a určuje, jak mají být užívány veřejné finanční prostředky. Riksdag kontroluje vládu a správu země". Teprve po tomto brilantně demokraticky formulovaném ustanovení přichází role krále – článek 5: ,,Král nebo královna, který usedl, v souladu se zákonem o nástupnictví k trůnu, na trůn je hlavou státu. Ustanovení této ústavy, která se týkají krále, se použijí i pro královnu, je-li hlavou státu" a aby byly rozptýleny pochyb, následuje věta: ,,Vláda vládne zemi. Je odpovědna Riksdagu".
Stručně podotkněme, že hlava státu je informována o záležitostech království ministerským předsedou a kdykoliv je to nutné, schází se vláda v Radě za předsednictví hlavy státu. Zajímavější je však Zákon o nástupnictví, platný od roku 1810 až do dnešních dnů, z něhož bez přerušování komentářem vybereme některé podstatné části: ,,Zákon o nástupnictví, podle kterého mužští potomkové zplození … korunním princem Švédska, Jeho královskou výsostí princem Johanem Baptistou Juliem z Ponte-Corvo, mají právo na švédský trůn a na nastoupení vlády ve Švédsku… My, podepsaní stavové království Švédska, hrabata, baroni, biskupové, šlechta, klerus, měšťané a venkovský lid, kteří jsme se nyní shromáždili na všeobecném, mimořádném zasedání Riksdagu zde v Örobro, dáváme tímto na vědomí, že smrtí, bez zanechání mužských potomků … Jeho královské výsosti prince Carla Augusta… aby nastoupil vládu ve Švédsku a v jemu podrobených provinciích… náš současný nejmilostivější král a pán, Carl XIII - článek 1: Mužští a ženští potomci korunního prince Johana Baptisty Julia, později krále Carla XVI. Gustafa mají právo nástupnictví k trůnu Švédska. Starší sourozenci a jejich potomci mají v tomto ohledu přednost před mladšími sourozenci a jejich potomky. … článek 4: V souladu s vyjádřením ustanovení čl. 2 ústavy z roku 1809, že král bude vždy vyznávat čistou evangelickou víru, jak byla přijata a vysvětlena v nezměněném Augsburském vyznání v Rezoluci shromáždění v Uppsale z roku 1593, budou vychovávání princové a princezny královské rodiny v té samé víře, a to v království. Člen královské rodiny, který nevyznává tuto víru, bude vyloučen z práva nástupnictví". Kuriozitou je například článek 7: ,,Přímý dědic nesmí podniknout cestu do cizí země bez vědomí a souhlasu krále." Zajímavým dodatkem je přechodné ustanovení vztahující se k přijetí dodatku (1979:935): ,,Tento zákon nabývá účinnosti dne 1.1.1980. Jeho královská výsost princ Bertil, vévoda z Hallandu, má přednost v řádu nástupnictví po králi Carlu XVI. Gustafovi a jeho potomcích" – jak vidno, ze všeho lze učinit výjimku, je-li to v souladu s vůli lidu.

Zdroj: Klokočka, V; Wagnerová, E.: Ústavy států Evropské unie, 1997, Praha

Tomáš Tyl

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Účinky rozhodnutí o úpadku v praxi
- Nezpůsobilý poddodavatel ve veřejné zakázce: kdy může zadavatel zůstat nečinný?
- Kdy se z nesplaceného úvěru stane trestný čin? Úvěrový podvod v praxi
- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Pracovněprávní dokumenty a elektronický podpis – když certifikát vyprší dříve než archivační lhůta
- 10 otázek pro … Janu Andresovou
- Souhrn významných událostí ze světa práva
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Nové nařízení EU o obalech a obalových odpadech: kdo všechno může být výrobcem?
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Okamžité zrušení pracovního poměru vs. výpověď podle ust. § 52 písm. g) zákoníku práce